
KÖZÉPKOR

Egy középkori diplomata karriertörténete

Mátyás király Közép-Európa egyik legbefolyásosabb uralkodójaként köztudottan szerteágazó külpolitikai és diplomáciai tevékenységet folytatott. Ehhez szüksége volt mindazon szolgálatában álló tehetséges diplomatákra, mint például a diplomáciájának egyik vezető alakjára Jan Filipecre, a cseh származású váradi püspökre, vagy a humanista Vitéz Jánosra. A korábbi uralkodóktól eltérően hosszantartó uralkodása lehetővé tette azt, hogy ezek mellé a diplomaták mellé újabb tehetséges – nagyrészt egyházi – politikusok kerüljenek be a diplomácia első vonalába. *Miriam Hlavačková* a Szlovák Tudományos Akadémia Történelmi Intézetének munkatársa egy ilyen személy életútját vizsgálta és vázolta fel írásában, nevezetesen Antal (de Sankfalwa) nyitrai püspökét.

A szerzőről el kell mondanunk, hogy a pozsonyi Comenius Egyetem Történelmi Intézetében szerezte meg diplomáját 1992-ben történelem-levéltár szakon, minek utána a Szlovák Műemlékvédelmi Hivatal munkatársaként kezdte el munkáját. 1996-tól a Szlovák Tudományos Akadémia Történelmi Intézetének kutatója. Doktori fokozatát 2007-ben szerezte meg, kutatási területe középkori egyház- és művészettörténet.

Hlavačková kutatásainak eredményeit a *Historický Časopis*-ban, a Szlovák Tudományos Akadémia Történelmi Intézetének folyóiratában tette közzé. A negyedéves periodika 1953-tól jelenik meg legfőképpen szlovák nyelven, bár absztraktok minden szám tartalmáról angol és német nyelven is megtalálhatóak bennük. Jelenlegi főszerkesztője *Dušan Kováč*. Szerkezetéről általánosságban elmondható, hogy a szlovák történetírás legnívósabb folyóirataként – mint más országok hasonló jelentőségű periodikái – a szlovák történelmi kutatási irányok mindegyikéből igyekszik közléseket adni, mind önálló tanulmányokat, historiográfiai kitekintéseket, mind interjúkat és ismertetéseket. A tanulmányok között minden számban találunk legalább egy régészeti, ókori, vagy középkori történelmi tanulmányt, bár legtöbbször az utóbbiakból olvashatunk. A koraujkori időszakából elsősorban társadalomtörténelmi munkák kerülnek be az egyes számokba, a XX. századi tanulmányok pedig leggyakrabban politika vagy diplomáciatörténelmi vizsgálatok.

A 2007-es évtől kezdve minden évben megjelenik egy kiegészítő szám, mely a folyóirat előző évi számaiban megjelent tanulmányok közül szemléz, és angol, vagy német nyelven közli őket teljes terjedelmükben. Ezzel lehetőséget teremt arra a folyóirat szerkesztősége, hogy a szlovák nyelven nem olvasó, de szlovák – vagy magyar – történelemmel foglalkozó kutatók betekintést nyerhessenek a Szlovák Tudományos Akadémia Történelmi Intézetében folyó munkálatokba. Jőmagam középkori magyar társadalomtörténettel foglalkozom és szlovák nyelvtanulásom kezdetén találtam rá a fentebb említett tanulmányra, mely először a 2010-es évfolyam 1. számában látott napvilágot szlovák nyelven, később pedig a 2011-es összegző számban angolul, így lehetőségem nyílt arra, hogy a korábban megismert tanulmányt pontosabban megérthessem, és ismertethessem immáron magyar nyelven.

A munka, mint ahogy arra korábban utaltam, egy XV. századi klerikus, Sánkfalvi Antal diplomáciai karrierjéről szól. A szerző anyaggyűjtésének eredményét a források sokfélesége jellemzi. Természetesen dolgozik a MOL diplomatikai gyűjteményének anyagával, és Mátyás király leveleivel, de uralkodók és egyházi vezetők leveleit, korabeli krónikások műveit, évkönyveket, követjelentéseket és a magisztrátusi levéltár anyagait is feldolgozta, visszakövetve minden személyt, helyet, eseményt, intézményt, ahol a püspök megfordult. Mindezeket a téma szakirodalmával együtt használta fel és elemezte.

Sánkfalvi életútjának ismertetése közben a magyar külpolitika főbb irányvonalait is bemutatja, mintegy kontextusba helyezvén Antal tevékenységét. II. Ulászló és Beatrix királyné házasságának körülményeit például hosszasan taglalja a szerző, igaz, az ügy részletei szükségesek ahhoz, hogy megértsük Antal érvelését, melyet a házasság felbontása érdekében sorakoztatott fel a pápai bíróság előtt. A köztörténeti események mellett a következők életéről, a korabeli utazási körülményekről is bőven szolgáltat adatokat a szerző, ezzel nyilván célja volt Sánkfalvi diplomáciai küldetéseinek a jobb megértetése.

A Bernar de Rosier, Toulouse érseke által írt 1436-os Ambaxiator brevislogus című mű segítségével határozza meg egy középkori diplomata feladatait Hlavačková. E szerint a diplomaták feladatai két osztályba sorolhatóak, hosszú és rövidtávúakra. Rövidtávúakon az egyszeri tárgyalásokat, ünnepségeken való megjelenéseket érti, hosszú távúnak pedig egy adott uralkodó megbízásából egy másik udvar rendszeres felkeresése, a felek kölcsönös tájékoztatása, ügyeikben közvetítési feladat ellátása, a „követség” mondható. Ennek a meghatározásnak felelteti meg a szerző a püspök diplomáciai feladatait, miszerint egyszeri tárgyalásokon vesz részt például a francia udvarban, és rendszeres látogatója az itáliai uralkodóknak, vagy a pápai államnak.

Gömör megyei nemesi családból származott Antal, Sánkfalvát 1421-ben kapta adományul egyik őse Zsigmondtól a husziták elleni harcokban történő részvételéért. Az '50-es években a bécsi egyetem szabad művészetek fakultására járt, majd később, mint már váradi kanonok a padovai egyetemen jogot hallgatott. Jogi végzettsége arra predesztinálta, hogy elsősorban kánonjogi ügyekben tett szolgálatot az uralkodók számára. Több más rövidebb és alkalomszerű követi feladata után ugyanis, talán legnagyobb diplomáciai eredménye Ulászló házassági érvénytelenítésének kiharcolása volt. Ezen kívül már nyitrai püspökként egyházmegyei zsinatot hívott össze, és ott az egyházmegye területére vonatkozó jogi szabályozást végzett, elsősorban az eretnokség és a papi fegyelmezetlenség ellen.

Antal az 1460-as években váradi kanonokként kezdte meg egyházi és diplomáciai pályafutását, az akkori váradi püspök, Vitéz János oldalán. Első útjainak egyike Gratzba vezetett, ahol III. Frigyessel tárgyalt a magyar követség a Szent Korona visszaszerzésének ügyében. Ezek után a kancellárián dolgozott, a Vitéz-féle összeesküvést követően pedig ismét egy diplomáciai feladatot kapott Mátyástól lengyel földre, ami a szerző számára bizonyosságul szolgál, hogy nem tartozott a lázadás következményeképpen elszigetelődött diplomataik közé. Mátyás és Beatrix 1476-os házasságát követően Sánkfalvi leginkább a magyar királyi udvar és Itália között mozgott. Számptalan látogatást bizonyítanak a szerző által ismertetett források Rómába, Milánóba, és Nápolyba. Többek közt részt vett a Velence elleni szövetség kiépítésében, vagy a milánói Bianka Mária Sforza és Corvin János eljegyzésében. Mindez arra enged következtetni, hogy a Mátyás udvarában a diplomataik egyes területekre specifikálódtak, ami ugyan nem újdonságként kezelendő, de Antal pályafutása is ezt az elméletet támasztja alá.

Követi tevékenysége, elismertsége és kapcsolatai révén fokozatosan haladt előre az egyházi hierarchia lépcsőfokain. Váradi kanonoki tisztségét, a váci és egy időben a bácsi kanonoki tisztt követte, az 1480-as években pedig pozsonyi prépostként találkozunk vele. Életének utolsó szakaszában pedig nyitrai püspökként hívta össze a megyei zsinatot.

A tanulmány célja egy meghatározó Mátyás és Jagelló kori diplomata életútjának bemutatása, újabb vetületet szolgáltatva mind a korszak magyar kül- és belpolitikához, mind pedig az egyházi társadalom vizsgálatához.

Miriam Hlavačková: Diplomati v službách uhorských kráľov. Pôsobenie nitrianskeho biskupa Antona zo Šankoviec na sklonku stredoveku (Diplomata a magyar királyok szolgálatában. Sánkfalvi Antal tevékenysége a késő középkorban). In: Historický časopis: Historického ústavu SAV, 2010, (58. évf.), 1. sz. 15-35. p.

Novák Ádám